

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Nizami Ganjavi

جمال‌الدین ابومحمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید، متخلص به نظامی و نامور حکیم نظامی شاعر و داستان‌سرای ایرانی پارسی‌گوی در سده ششم هجری (دوازدهم میلادی)، که به‌عنوان صاحب سبک و پیشوای داستان‌سرایی در ادبیات پارسی شناخته شده است. نظامی در زمره گویندگان توانای شعر فارسی است، که نه تنها دارای روش و سبکی جداگانه است، بلکه تأثیر شیوه او بر شعر فارسی نیز در شاعران پس از او کاملاً مشهود است. نظامی از دانش‌های رایج روزگار خویش (علوم ادبی، نجوم، علوم اسلامی، فقه، کلام و زبان عرب) آگاهی وسیع داشته و این خصوصیت از شعر او به‌روشنی دانسته می‌شود.

جمال‌الدین ابومحمد در سال‌های ۵۳۵ هجری قمری و در گنجه متولد شد. او نتوانست مدت زمان زیادی مهر پدر و مادری را تجربه کند؛ حکیم نظامی از بخت بد روزگار، پدر و مادر خود را در دوران کودکی از دست داد و طعم یتیمی را چشید. شواهد تاریخی نشان می‌دهد که نظامی در سنین جوانی، هیچگاه از شهر گنجه خارج نشد. او در جوانی موفق شد علوم مختلف را بیاموزد و به زبان‌های آذری، عربی، فارسی و پهلوی، مسلط شود. یکی از شاعران و داستان‌سرایان نامدار و مشهور ایرانی که در قرن ششم هجری زندگی می‌کرد، جمال‌الدین ابومحمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید یا همان نظامی نام داشت. خودش نام و نسبش را در ابیاتش آورده، که بنابراین شعر، نام خودش الیاس و نام پدرش یوسف بن زکی بن مؤید بوده است:

در خط نظامی ار نهی گام	بینی عدد هزار و یک نام
والیاس که الف بری ز لامش	هم با نود و نه است نامش
ز این گونه هزار و یک حصارم	با صد کم یک سلیح دارم
گر شد پدرم به سنت جد	یوسف، پسر زکی مؤید

در بسیاری از کتاب‌هایی که در حوزه تاریخ ادبیات فارسی تألیف شده و نیز در سخنرانی‌ها و کلاس‌های درسی که در آنها از تاریخ ادبیات این سرزمین گفته می‌شود، همواره از چند شاعر با عنوان «قلّه‌های شعر فارسی» یاد می‌شود. این گویندگان نامدار عبارتند از فردوسی، سعدی، مولانا، حافظ و شاعری که به سرایش بهترین منظومه‌های عاشقانه ادب فارسی مشهور است؛ و این گوینده بزرگ، استادی است «الیاس» نام که به «نظامی گنجوی» نامی و شناخته شده است.

نظامی همه عمر خود را در گنجه در زهد و عزلت به سر برد و تنها در سال ۵۸۱ سفری کوتاه به دعوت سلطان قزل ارسلان (در گذشته ۵۸۷) به سی فرسنگی گنجه رفت و از آن پادشاه عزت و حرمت دید. نظامی هرچند شاعری مدح‌پیشه نبوده، با تعدادی از فرمانروایان معاصر مربوط بوده است، از جمله: فخرالدین بهرامشاه پادشاه ارزنگان از دست‌نشانندگان قلیج ارسلان سلطان سلجوقی روم که کتاب مخزن الاسرار را به نام او کرده است، اتابک شمس‌الدین محمد جهان پهلوان که منظومه خسرو و شیرین به او تقدیم شده است، طغرل بن ارسلان سلجوقی و قزل ارسلان بن ایلدگز که در همین منظومه از ایشان نام برده است، ابوالمظفر اخستان بن منوچهر شروانشاه که لیلی و مجنون را به نام او کرده است.

حکیم نظامی گنجه‌ای در حدود 70 سالگی و در سال 608 قمری در شهر گنجه واقع در کشور آذربایجان کنونی در گذشته است و آرامگاهش هم در همین شهر بنا شده است.